

صفحه های کمپانی ادئون Odeon Records

شرکت معظم ضبط صفحه ادئون از قدیمی ترین کمپانی های ضبط صفحه در جهان است که در سراسر جهان فعال بوده و تعدادی از اولین صفحه های فارسی حاوی نوای هنرمندان کشورمان را نیز در سالهای بسیار دور ضبط و منتشر کرده است. به این بهانه در مقاله ای که پیش روی شماست گزارشی راجع به تاریخچه این شرکت تقدیم می شود.

شرکت ادئون شاید یکی از مهمترین کمپانی های غربی در عرصه تولید صفحه های گرامافون باشد. این شرکت بخصوص برای عشاق اپرا شناخته شده است. اما حیطة فعالیت ادئون منحصر به یک سبک موسیقی و یک محل نبوده است. ادئون نیز عصر طلایی خود را داشته و تاریخ تأسیس آن با نام **International Talking Machine Co.** به سال ۱۹۰۳ برمی گردد. این شرکت در آن سال در برلین پایتخت وقت کشور آلمان پایه ریزی شد. در آن زمان شرکت ادئون ماشین های سخنگو تولید کرده و می فروخت اما بعدها فعالیت اصلی آن

صرف تولید صفحه های گرامافون شد. در سال ۱۹۰۶ ادئون دارای استودیوهایی در لندن بود و صفحه ها در کنت (Kent) تولید می شدند. در سال ۱۹۱۶ لیبل **Okeh** به عنوان لیبل آمریکایی ادئون به بازار آمد. ادئون و پارلوفون نیز لیبلهایی وابسته به ادئون

آگهی صفحه های دوطرفه کمپانی
ادئون

بودند که در دهه ۳۰ صفحه هایی فارسی با لیبل پارلوفون وجود دارد که با لیبل ادئون هم منتشر شده اند.

کارل لیندستروم Carl Lindstroem موسس و صاحب امتیاز کمپانی مردی بسیار سخت کوش و فعال بود. اما چهره های اصلی و گردانندگان واقعی شرکت دو نفر به نامهای **ماکس اشتراوس** و **هاینریش زونز** بودند. در این زمان رئیس سابق شرکت زونوفون که به تازگی از آن کمپانی استعفا داده بود حاضر شد در ادئون سرمایه گذاری کند. اشتراوس از آن زمان به مدت سی سال رئیس و مدیر ادئون بود و رفته رفته به غولی در عرصه این تجارت بدل شد. رقیب انگلیسی آنها در این دوران شرکت گرامافون بود که دفتر مرکزی

آن در لندن قرار داشت و تقریباً سراسر اروپا را تغذیه می کرد. شرکت های دیگری هم مثل پاته در فرانسه و ویکتور و کلمبیا در آمریکا فعال بودند که البته در اندازه ای نبودند که بتوانند برای ادئون رقیبی باشند. در اولین سال تأسیس ادئون اشتراوس به همراه جان دانیل اسموت که مهندس ضبط بود سفرهایی دامنه دار به شمال آفریقا، یونان و ترکیه را آغاز کردند. در ۱۹۰۵ ادئون ظرف تنها دو سال فعالیت توانسته بود بیش از ۷۰۰۰ عنوان صفحه به زبانهای عربی، یونانی و ترکی را در کاتالوگ خود بگنجاند. یکسال بعد این رقم به ۱۱۰۰۰ عنوان رسید.

در آن زمان صفحه ها یک رو بودند ولی در ۱۹۰۴ ادئون برای اولین بار صفحه های دو رو تولید کرد. در بین سالهای ۱۹۱۴ تا ۱۹۱۸ یعنی جنگ اول جهانی، ادئون همچنان بازار جهانی خود را حفظ کرد. در دهه ۲۰ شرکت های گرامافون و کلمبیا این کار را ادامه دادند.

ادئون خیلی زود در مصر فعال شد و احمد حسنیه و یوسف رشیدی، اولین طرف های همکار کمپانی در ۱۹۰۶ بودند و سپس با خواننده و هنرپیشه معتبر مصری **سلامه حجازی** که در آن زمان ۵۸ ساله بود قرارداد بسته شد. حجازی را پدر موسیقی تئاتری مصر می دانند. کارهای حجازی برای ادئون فروش خوبی کرد و کمپانی تشویق شد تا چنین فعالیتی را ادامه دهد.

بازار هند نیز یکی از کانونهای فعالیت ادئون و رقابت با کمپانی

گرامافون بود. آنها از سال ۱۹۰۳ میلادی به هند رفتند و شرکت ماشین سخنگوی هند را تأسیس کردند که صفحه هایی با لیلپهای ادئون و فونوتیپیا (Fonotipia) منتشر نمودند. در سال ۱۹۰۶ میلادی نمایندگان ادئون کلکته، بنارس، لاکنو، کانپور، دهلی، آمریتسار، لاهور و بمبئی را برای ضبط آثار تازه تر درنوردیدند.

در سال ۱۹۱۰ میلادی (۱۲۸۹ شمسی) ادئون فعالیت خود را متوجه آسیای جنوب شرقی و به ویژه چین و سنگاپور و مستعمرات آسیایی هلند کرد.

شرکت ادئون در ۱۹۱۹ مکان خود را از ساختمان قبلی به نقطه اعیان نشینی در برلین جابجا نمود و ساختمان جدید بسیار بزرگتر، شیک تر و دارای فضاهای اداری بود. از ۱۹۲۰ تا ۱۹۲۶ عملیات گسترده سازی کمپانی پی گرفته شد و ادئون نمایندگانی را نیز جهت فعالیت در سایر نقاط دنیا به همه جا گسیل داشت.

در ۱۹۲۵ با ابداع روش ضبط الکتریکی، کیفیت شنیدن موسیقی هم متحول شد. پیش از آن صداها همه

اکوستیک بودند. ادئون در ۱۹۲۷ از سیستم های اکوستیک و الکتریک با هم استفاده نمود.

در سال ۱۹۲۶ ادئون بدلیل رقابت شدید کمپانی گرامافون در برخی نقاط مثل بغداد و تهران، در عرصه ضبط چندان موفق نبود. در بهار این سال ادئون تور ضبط در یونان، ترکیه و نقاطی دیگر در خاورمیانه از جمله تهران، را به اجرا می گذارد. اگرچه اطلاعات نسبتاً خوبی در مورد صفحه های ترکی و عربی ادئون وجود دارد اما شناخت کافی در مورد صفحه های فارسی ادئون در مدارک بین المللی دیسکوگرافی موجود نیست

صفحه های عربی ادئون در سال ۱۹۲۴ در مصر و با صدای خواننده شهیر مصری **ام کلثوم** پر شد. قرارداد وی با این شرکت ۱۰۰۰ پوند ارزش داشت که نشان می دهد در آن سال دستمزد این هنرمند چقدر بالا بوده است. گفته می شود اگرچه ام کلثوم برای خواندن ۱۰ صفحه دورو مبلغ ۵۰۰ پوند از ادئون دریافت کرد اما به دلیل عدم رضایت از روند و کیفیت کار از ادامه دادن همکاری خودداری کرد. در سال ۱۹۲۵ صفحه هایی با لیبل ادئونت در مصر به بازار عرضه شد.

صفحه ادئون - ضبط هند، تولید آلمان

ادئون تلاش کرد به آفریقا برگردد. شرکت در کامپالای اوگاندا قراردادی بست و ۶۰ عنوان صفحه از موسیقی و آواز اوگاندایی پر شد. برخی از این صفحه ها به زبان سواحلی بودند.

این کار در هندوستان نیز ادامه یافت. در هند بانو دولاری طبق یک قرارداد ۴۰ عنوان صفحه پر کرد و ۱۰۰۰۰ روپیه دستمزد گرفت. ادئون در سال ۱۹۳۱ جزئی از تراست عظیم EMI شد و از این پس بسیاری از ضبط شده های هند با برچسب های دیگر شرکاء در EMI نظیر کلمبیا، بازتولید شدند.

در سال ۱۹۳۳ میلادی و مصادف با اوج رونق بازار صفحه، کسب

و کار ادئون خیلی خوب بود. در این هنگام قدرت حزب نازی در آلمان، تدریجاً افزایش می یابد. در سال ۱۹۳۴ نازی ها بنای منطبق کردن کاتالوگ های خارجی ادئون در آلمان با آریانیزم را گذاشتند و در سال ۱۹۳۶ با در فشار قرار دادن آقای گوتمان مدیر قبلی آن، یک عضو حزب نازی به نام دکتر کپلر را جایگزین وی کردند. دعوت بدیع زاده به برلین، اقامت طولانی و ضبط آثاری از وی در سال ۱۹۳۷ میلادی (۱۳۱۶ شمسی) و تنظیم کاتالوگی جدید برای صفحه های فارسی در راستای همین سیاست بوده است.

گفته می شود وقتی روس ها در ۱۹۴۵ فاتحانه برلین را اشغال کردند ساختمان و شرکت ادئون تخریب و غارت گشت. صفحه های بسیاری سوزانده شد و کپی های موجود فلزی به عنوان هدف تیراندازی مورد استفاده قرار گرفتند. آرشیو قدیمی و ارزشمند ادئون از بین رفت و اکنون مدارک و مستندات طبقه بندی شده ای از صفحه های ادئون در دست نیست.

پس از جنگ جهانی دوم، فعالیت ادئون به عنوان یکی از لیبلهای EMI ادامه یافت که قید عبارت " ساخت انگلستان" بر روی این صفحه ها مشاهده می شود. در سال ۱۹۴۷ میلادی (۱۳۲۶ شمسی) مجموعه دیگری از آثار فارسی ضبط و بر روی لیبل ادئون منتشر می گردد.

مهمترین فهرستی که از صفحه های ادئون (آلمان) تا شروع جنگ جهانی دوم در دسترس می باشد توسط

صفحه ادئون - تولید ایتالیا

صفحه ادئون - تولید فرانسه

یکی از پژوهشگران دیسکوگرافی آلمان بنام آقای کریستیان زوارگ در سال ۲۰۰۴ میلادی ارائه شده (نگاه کنید به: <http://www.truesoundtransfers.de/disco.htm>) و شامل بیش از ۲۷۰۰۰ عنوان صفحه ضبط شده در نقاط گوناگون دنیا می باشد که علیرغم وجود تعداد قابل توجهی از صفحه های ضبط شده در استانبول، هیچ موردی از صفحه های ضبط شده در تهران در این لیست گزارش نشده است.

طی ۶۱ سال نام ادئون بر هر صفحه ای که بود توسط موسیقی دوستان سراسر گیتی خریداری شد. متأسفانه بدایلی که اشاره شد صفحه های چندانی از آنهمه فعالیت چشمگیر باقی نمانده و به همین دلیل باید توجه هرچه بیشتری به صفحه های باقی مانده در آرشیوهای عمومی و مجموعه ها و کلکسیونهای شخصی معطوف گشته، مستندسازی آنها در اولویت قرار گیرد.